

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

SEA AND SEA OF AZOV
Scale: 1 : 1 250 000 at lat. 44°
Datum of the WGS - 84
Elevations and heights are in metres
Contours reduced to 2008; annual change 0,02°E

ТЕНДЕНЦІЇ БЕЗПЕКОВОЇ СИТУАЦІЇ У ЧОРНОМОРСЬКОМУ РЕГІОНІ

Аналітичний звіт підготовлений Центром глобалістики «Стратегія XXI» в рамках проекту «Сприяння безпеці у Чорноморському регіоні шляхом більшої залученості неурядових гравців», за підтримки Чорноморського Трастового Фонду, проекту Німецького фонду Маршалла США¹.

SYNERGING ENERGIES
Centre for Global Studies / Центр Глобалістики

B | S | T

The Black Sea Trust
for Regional Cooperation

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Тенденції безпекової ситуації у Чорноморському регіоні

(станом на липень 2020 року)

З 2014 року, після окупації і незаконної анексії Криму, російського вторгнення на сході України, Чорноморський регіон стає все менш стабільним. Нинішні регіональні формати співпраці та міжнародне право вже не гарантують безпеку. Становище стає усе більш непередбачуваним. Окрім постійної мілітаризації Криму, Азовського та Чорноморського регіонів в цілому, Російська Федерація продукує нові загрози, як військового, так і невійськового характеру (економічні, енергетичні, транспортні, інфраструктурні тощо). Яскравим прикладом став Керченський міст, який був збудований під гаслом забезпечення населення окупованого Криму, але став інструментом взяття Керченської протоки та Азовського моря під незаконний російський контроль, що призвело до посилення домінування РФ в Азово-Чорноморському басейні.

Існують також інші виклики безпеці в Чорноморському регіоні, такі як проект «Турецький потік», посилення російської підривної діяльності через інформаційну та культурну активність в Болгарії, пропаганда, втручання у внутрішні справи Молдови, Грузії та України, "незаплановані" військові навчання Росії, закриття морських районів тощо. Усі ці питання обґрунтовують необхідність постійного моніторингу ситуації із залученням як державних структур, так і неурядових організацій. Протягом року експертна група, до якої долучались представники усіх чорноморських країн, здійснювала такий моніторинг. На його осно-

ві Центр глобалістики «Стратегія XXI» узагальнював головні тенденції та інформував ключових стейкхолдерів про нові виклики, загрози та ознаки погіршення безпекової ситуації в Чорномор'ї, в рамках проекту «Сприяння безпеці у Чорноморському регіоні шляхом більшої залученості неурядових гравців», за підтримки Чорноморського Трастового Фонду. Узагальнені висновки та рекомендації викладені у цьому аналітичному звіті.

1. Загальна оцінка стану безпеки у Чорноморському регіоні

Російська Федерація реалізує стратегію домінування в Чорноморсько-Азовському регіоні. До 2014 року, після агресії проти Грузії, користуючись бездіяльністю Заходу, РФ домоглася повного контролю над східним сектором Чорного моря, а після незаконної анексії Кримського півострова розширила зону фактичного домінування на його центральний та північно-західний сектори, Азовське море і Керченську протоку.

Захоплення Криму мало для РФ стратегічно важливе значення: угруповання російських сил на півострові зросло вдвічі, а корабельний склад поповнився 20-ма новими бойовими одиницями (включаючи три фрегати, шість підводних човнів, ракетні катери). На кінець 2019 рік сумарний залп Чорноморського флоту РФ ракетною зброєю склав понад 80 тон, у тому числі, на відстань 1400 км і більше – 40 тон. Експерти говорять про витіснення Росією «суперників» з Чорного моря і завоювання нею панування на морі. При цьому, чорномор-

¹ Висловлені у цій публікації думки не обов'язково відображають погляди Чорноморського Трастового Фонду або його партнерів.

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

ські країни, які є членами НАТО, переважно зосередили свої безпекові зусилля на захисті власної території.

На цьому році російської агресії проти України залишаються окупованими Автономна Республіка Крим та м. Севастополь, частина Луганщини та Донеччини – 7% території України. Путінський проект «Новоросія» хоча й зазнав краху, але Кремль не відмовився від своїх агресивних планів з аншлюсу України, які він намагається замаскувати під захист співвітчизників внаслідок «громадянської війни» в Україні. Втім, такі дії Росії стають все більш контрпродуктивними, оскільки на міжнародному рівні все більше визнається провина РФ за розв'язання цього конфлікту та дестабілізацію Чорноморського регіону.

НАТО, яка єдина здатна протистояти гібридній агресії Росії, постійно знаходиться в прицілі Кремля. Втім, зупинити сповзання Європи до війни можна тільки колективними діями з примусу агресора до миру. Поки що це можливо невоєнними засобами. Проте, так не буде завжди. Умиротворення або капітулянтство здатні призвести лише до розпалювання апетитів путінського режиму і подальшої агресії. Помилкові оцінки, що Росія не витримає ведення двох воєн одночасно – проти України та в Сирії, призвели до того, що зараз ми бачимо наростаючу російську військову присутність в Лівії, Венесуелі, Центральній Африці.

Продовжує наростати напруження в Чорноморському регіоні. Особливе занепокоєння викликає стратегічне навчання «Кавказ-2020», заплановане на вересень, яке може передувати черговому етапу збройної агресії РФ проти України. Практично безперервні навчання ЧФ РФ в Чорному морі тактичного рівня вказують на їх підготовку до блокади українського узбережжя нанесенням ударів по українським стратегічним об'єктам, висадки морських і повітряних десантів на українське узбережжя. Однією із цілей Кремля є дніпровська вода з Північно-Кримського каналу для деградуючого в умовах російської окупації Криму.

Після так званого конституційного референдуму про «перезавантаження» влади в Росії, внутрішня ситуація в РФ все більше дестабілізується. Падіння рівня доходів росіян, непопулярна пенсійна реформа, неефективність дій влади з подолання пандемії коронавірусу, обмеження прав суб'єктів федерації та протестна реакція на них в регіонах, тягар участі РФ у військових авантюрах Кремля за кордоном – усе це різко обвалює рейтинг режиму та особисто В. Путіна. Засобом порятунку Кремль вважає підняття зовнішньополітичного градусу напруги – розширення збройної агресії проти України, аншлюс Білорусі, остаточну деєвропеїзацію та васалітет Молдови, сепарацію півночі Казахстану, можливе вторгнення в Балтію. Це попри те, що путінська Росія зараз – киплячий котел зростаючої внутрішньої напруженості, де Північний Кавказ, Далекий Схід, Урал і Сибір мають інше світобачення, аніж їм диктує Москва.

Підписані В. Путіним 2 червня 2020 року «Основи державної політики Російської Федерації в галузі ядерного стримування», якими фактично нівелюється поріг застосування ядерної зброї, є ще одним підтвердженням готовності Кремля йти шляхом ескалації міжнародної напруженості, щоб створити додатковий ефект залякування для країн Європи. Фактично, РФ посилає їм меседж, що вони є реальними цілями для «превентивного» застосування російської ядерної зброї. На думку Кремля, у випадку ядерного удару по країні, яка не є членом Альянсу, Сполучені Штати обмежаться політико-дипломатичною реакцією, можливими санкціями, але без застосування ядерної зброї у відповідь.

Одночасно, Москва постійно апелює до Заходу про доцільність зняття з неї санкцій, мотивуючи це пандемією коронавірусу. Однак реальна причина полягає у входженні Росії у важку економічну кризу, пов'язану з різким падінням цін на нафту, обвалом російського рубля і епідемією COVID-19, реальний стан якої ретельно приховується. Зовнішня агресія Росії, перш за все у Чорноморському регіоні, може мати на меті відволікання уваги від внутрішніх проблем та тиск на країни Заходу для зняття санкцій.

2. Виклики, загрози та ознаки погіршення безпекової ситуації в регіоні

Воєнно-політична сфера

Захопивши Крим та пов'язану з ним інфраструктуру, а також створюючи нові об'єкти інфраструктури (в тому числі Керченський міст, «Турецький потік» тощо), РФ розширює контрольовані нею простори з кінцевою метою – перетворити Чорне море на регіон російського впливу. За задумом Кремля, це має створити базис для подальшого просування Росії на захід настільки далеко, наскільки у неї вистачить сил і ресурсів, та наскільки їй це дозволять.

Мета дій російського флоту в Чорному морі — сформувані «звичне» сприйняття, що все Чорне море є зоною впливу Росії. Крім навмисної дестабілізації ситуації на сході України, особливе занепокоєння викликає фактичне блокування Росією Азовського і північної частини Чорного моря, створення там зон обмеження A2/AD (Anti Access/Area Denial), виклики безпеці ліній комунікацій, які традиційно перетинають регіон, та які є важливими для торгівлі, розвитку економічного співробітництва. Широкого застосування отримала тактика встановлення A2/AD-зон через навігаційні обмеження. Останній приклад – «війна навчань» в північно-західному секторі Чорного моря – Росія перекриттям ділянок моря (РФ давно звикла робити це внакладку на райони закриті перед тим Україною для міжнародних навчань), начебто для проведення своїх стрільб, намагається завадити/перешкоджати проведенню міжнародних навчань, як наприклад, це було з Sea Breeze у 2019 та 2020 роках. У 2019 році Росія перекрила майже повністю східну частину Чорного моря від Сочі до Туреччини задля перешкод грузинсько-американським навчанням Agile Spirit-2019. Подібні дії стали новою формою демонстрації домінування Росії в регіональному просторі.

При цьому Чорноморський регіон не є самоціллю для Росії, а лише плацдармом для виходу і посилення російської присутності у Середземноморському регіоні. Але Росія не може просунутись у Середземномор'я, не закріпившись надійно на Чорному морі. Тому у Морській доктрині Росії зазначено: «В Чорно-

му і Азовському морях основою національної морської політики є прискорене відновлення і усестороннє зміцнення стратегічних позицій Російської Федерації». Ключовим викликом для РФ в документі вказано просування інфраструктури НАТО. Заявлена Кремлем загроза – просування НАТО на Схід, до кордонів з РФ, є надуманою, адже Росія вже давно межує з Альянсом – Норвегія, країни Балтії, Польща. Та й військово-морські сили країн Альянсу вже давно знаходяться у Чорному морі – Туреччина, Румунія, Болгарія. Жодних загроз від цього національній безпеці РФ не було помічено.

Численні у Чорноморському регіоні нерегульовані конфлікти є для Кремля способом тиску на незалежні країни. Водночас, вони все більше стають викликом для самої Росії, адже окуповані нею регіони потребують додаткового навантаження на російський бюджет та стали джерелом криміналітету, який проникає і на російську територію.

Військова сфера

Кінець літа – початок осені 2020 року позначений у військовому календарі РФ безпрецедентними масштабними навчаннями «Кавказ 2020», маневрами Чорноморського флоту та угруповання окупаційних сил в Криму. Але й не очікуючи їх, 19 липня 2020 року війська Південного військового округу ЗС РФ, які розташовані в російському Причорномор'ї та на окупованому РФ Кримському півострові, були приведені у бойову готовність, вийшли в райони призначень та провели навчання. Одночасно, були розгорнуті додаткові сили російської ППО на південно-східних кордонах України. Такі мілітарні дії РФ Міністерство закордонних справ України назвало «погрозою силою».

На цьому фоні, 20 липня В. Путін незаконно відвідав окупований Крим, де на захопленому керченському суднобудівному заводі «Затока» взяв участь у церемонії закладання двох нових десантних кораблів (в порушення норм міжнародного права), що стало підтвердженням мілітаризації Чорноморського регіону Росією. Крім цього, у 2020 році планується сформувані 20 екіпажів для укомплектування кораблів і суден, що будуються, і протягом року очікується прибуття на флот 16 бойових кораблів

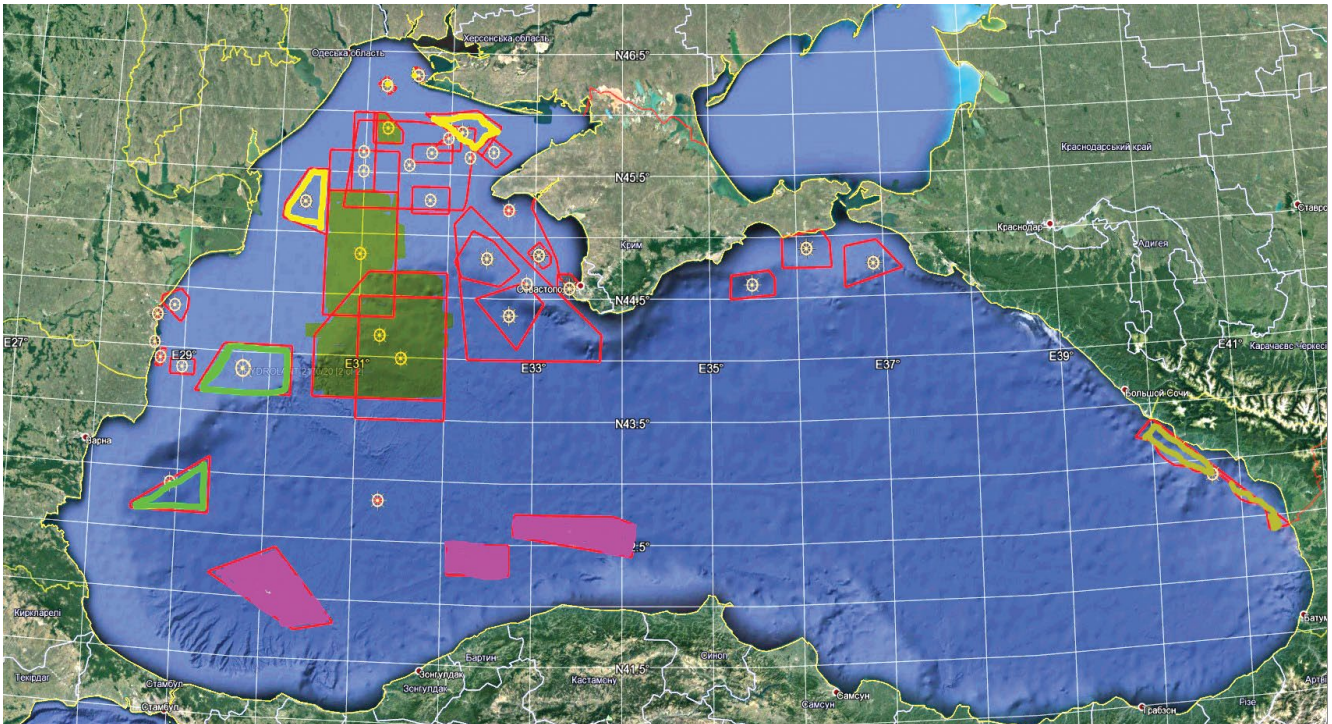
і допоміжних суден забезпечення. В авіації російського флоту продовжується практичне освоєння гелікоптерів, зокрема Ка-27М, Ка-27ТБ, Ка-31Р.

В окупованому Криму Росія створила «самодостатнє військове формування» – там розміщено понад 32,5 тисяч військових, а Чорноморський флот поповнився новими бойовими кораблями і підводними човнами, оснащеними крилатими ракетами «Калібр». Завдяки їм, ЧФ повністю контролює більшість акваторії Чорного моря, має достатньо засобів для швидкого перекидання передових загонів морської піхоти та спецназу на Південний Кавказ чи в Україну. Водночас, Росія нарощує засоби гідроакустичної розвідки за рахунок їх розміщення на інфраструктурних об'єктах газопроводів «Блакитний потік» та «Турецький потік», а також тестує військові підводні робото-технічні

комплекси, що практично призведе до повного контролю підводного простору Чорного моря. В такий спосіб РФ таємно формує нову загрозу «з-під води», ведеться підготовка підводного плацдарму як елемента тотального контролю за Чорним морем та перенесення майбутнього протистояння під воду.

Очевидно, що приведення російських військ у бойову готовність однією з цілей мало реакцію РФ на щорічні міжнародні навчання Sea Breeze 2020, які проводились у період з 20 по 26 липня 2020 року. Участь у них взяли понад 2 тисяч осіб, 20 кораблів, літаки і гелікоптери із 9 країн: України, США, Болгарії, Грузії, Норвегії, Франції, Румунії, Іспанії та Туреччини. Ці навчання є стримуючим фактором для російської експансії, а тому вони знаходяться під увагою з боку РФ. Так, цього року на час проведення навчань Sea Breeze 2020 РФ оголосила закритими

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Джерело: <https://www.blackseanews.net/read/166172>

(Ділянки затушовані зеленим – перекриті Румунією, затушовані рожевим – Туреччиною, обведені жовтим – Україною, обведені зеленим – Болгарією, обведені червоним і незатушовані – Росією).

низку морських районів, які наклалися на райони проведення навчань. Окрім традиційного спостереження, російські військові кораблі вчинили декілька провокацій, зокрема проти болгарського та іспанського кораблів.

На протипагу зростаючій регіональній загрозі з боку Росії, США безпрецедентним польотом двох B-1B Lancer 29 травня 2020 року з авіабази Елсворт в Південній Дакоті до Європи маршрутом через Польщу, Україну, Чорне море та Туреччину нагадали, що країни Балто-Чорноморського простору перебувають в зоні стратегічних інтересів США. Надання Україні 12 червня 2020 року, у День Росії, статусу партнера в «Програмі розширених можливостей» НАТО є додатковим знаком перестороги Кремлю. Як і американські патрульні катери «Mark VI» та нова партія протитанкових комплексів «Javelin», що вже прямують в Україну.

Економічна сфера

Фактична блокада Росією Азовського моря супроводжується постійними зупинками українських та іноземних суден, які прямують в українські порти на Азові. Це завдає збитків українським портам (в першу чергу портам Маріуполь і Бердянськ). Наприклад, Маріупольський порт у 2019 році змушений перейти на чотириденний робочий тиждень, а це втрати від 15 до 50 тисяч доларів на добу. Водночас, «Керченський міст», побудований РФ з порушенням норм міжнародного права (Конвенції ООН з морського права 1982р.), перешкоджає економічному розвитку України шляхом обмеження розміру суден, які можуть потрапити в порти України на Азовському морі. Наслідками таких дій є: збитки українських та іноземних судновласників; погіршення соціально-економічної ситуації в українському Приазов'ї, що негативно впливає на внутрішню ситуацію в цьому регіоні.

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

Безпека судноплавства

Серйозною проблемою залишається перешкодження з боку РФ свободі судноплавства в Керченській протоці та Азовському морі. Загроза введення «азовського пакету міжнародних санкцій» проти Росії за напад на українські кораблі в листопаді 2018 року зменшила тривалість затримки суден, що фіксувалось у січні-липні 2019 року, але в другій половині 2019 року, в умовах відсутності згаданих санкцій, Росія відновила блокування проходів через Керченську протоку. У першій половині 2020 року середня тривалість штучного утримання суден зменшилась, що було обумовлено епідемією коронавірусу та бажанням РФ домогтися скасування західних санкцій.

З 1 липня 2020 року стартували вантажні залізничні перевезення по Керченському мосту, в наслідок чого російською стороною розпочата практика тимчасового перекриття руху суден в Керченській протоці. Наприклад, 2 липня рух суден протокою був перекритий на 5 годин, що пов'язується з перекиданням по мосту небезпечних військових вантажів в бік Криму.

Після окупації і анексії Криму Росією, кримські порти були включені до міжнародних санкційних списків, а заходи до них торговельних суден заборонені. Територіальні води України (12-мильна зона), що прилягають до Кримського півострова, отримали статус окупованої акваторії. Судновласники почали відмовлятися від рейсів до Криму, а країни прапора – позбавляти такі судна своєї реєстрації. Втім, деякі судновласники, щоб запобігти фіксації порушень санкцій, стали виконувати рейси до Криму із вимкненими передавачами обов'язкової міжнародної системи ідентифікації суден (AIS) і фальшувати відомості про порти призначення, вказуючи замість кримських російські порти. У свою чергу, кримські порти припинили публікувати зведення про суднозаходи. Це створило в Чорному морі «сіру зону» з букетом порушень морського права: заходи до заборонених портів, вимкнення AIS, фальшування відомостей про порт призначення, рейси зі сфальшованим прапором.

РФ організувала грабіжницьке використання природних ресурсів окупованої 12-мильної зони Чорного моря та морського шельфу довкола Криму, де незаконно видобуває природний газ, морський пісок та здійснює вилов морепродуктів. На захоплених морських газових платформах встановлені системи контролю морського простору та постійно перебувають озброєні російські морські піхотинці, райони довкола них охороняються кораблями ЧФ РФ та Берегової охорони ФСБ РФ, що створює додаткові військові загрози безпеці судноплавства.

Енергетична сфера

Чорноморський регіон є переважно енергозалежним. У 2018 році залежність більшості країн регіону від імпорту газу становила понад 80%, окрім України і Румунії, де залежність не перевищувала 50%. Більшість країн регіону мають велику залежність від імпорту нафти. Україна і Туреччина імпортують також вугілля.

Хоча Україна припинила закупівлі російського природного газу у 2015 році, вона продовжує залежати від російських поставок нафтопродуктів, скрапленого газу, вугілля. У 2015–2019 роках частка імпорту нафтопродуктів із РФ коливалася від 17% до 41,3%. Сумарна частка поставок нафтопродуктів з РФ і Білорусі, яка отримує російську нафту на пільгових умовах, сягає 75%. Забезпечення газом Молдови також на 100% залежить від Росії.

Діяльність «Газпрому» та інших російських енергетичних компаній у регіоні може розглядатися як загроза. Зокрема, «Газпром» перешкоджає конкуренції на ринках постачання газу у Болгарії, що підтвердила Єврокомісія ще у 2015 році, він реалізує загальну стратегію зловживань на енергетичних ринках, здійснює територіальні обмеження і проводить недобросовісну цінову політику. В Україні поведінка російського монополіста тривалий час була подібною: шантаж через припинення газопостачання; нав'язування високих цін з наступними політичними вимогами для їх зниження; саботаж виконання рішення Стокгольмського

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

арбітражу; вимоги до «Нафтогазу» сплачувати за газ, який Росія постачала на окуповані нею ж українські території.

Російські енергетичні проекти є ще одним джерелом безпекових викликів. Росія намагається прив'язати споживачів своїх енергоресурсів до нав'язаних нею шляхів їх постачання. Запущений у січні 2020 року газопровід «Турецький потік» (перша гілка) ще більше прив'язує споживачів у Південно-Східній Європі, перш за все – Болгарію і Сербію, до постачань енергоресурсів з Росії, що посилює російський вплив на них.

Інформаційна сфера і кібер-загрози

Російська активність в кіберпросторі є серйозним викликом для безпеки чорноморських держав. Росія використовує його для розвідувальної діяльності, прихованого проникнення в кібер-мережі органів державного управління і завдання шкоди об'єктам критичної інфраструктури. Серед російських груп у кібер-просторі ідентифіковані: «КіберБеркут» (Sofacy / Fancy Bear / APT28) - атаки на сайти державних органів і громадських організацій; «СПРУТ» («Система протидії українському тероризму»), Snake, Uobogog - атаки на офіційні сайти міністерств, ЗМІ, фінансових установ, спецслужб і збройних сил; Black Energy – атаки на енергетичні системи. У березні 2019 року, під час президентських виборів в Україні, була зафіксована якісна цільова фішингова атака від імені Центру соціальних та маркетингових досліджень (SOCIS). Група APT StrongPity потрапила під підозру поширення у липні 2019 року версій WinRAR, Winbox та Internet Download Manager, які містили троянський код.

Не менш небезпечними є спуфінг-атаки (spoofing) на навігаційні системи, зокрема GPS-навігації, в Чорноморському регіоні. Спотворення сигналу може призвести до того, що система неправильно визначить місце розташування об'єкта, або корабель чи літак не зможе правильно визначити власне місце перебування чи втратити доступ до системи позиціонування. Звіт американської організації C4ADS доводить, що Росія використовує технології з дезорієнтації системи супутникової навігації GPS, зокрема в окупованому Криму, що становить значну загрозу для GPS-систем цивільних

користувачів. Було виявлено 9883 випадків російського втручання у роботу GNSS у 10 місцях, що вплинуло на роботу навігаційних систем 1311 цивільних суден.

Інформаційний наступ РФ проти країн Чорноморського регіону продовжувався з досить високою інтенсивністю. Серед найбільш значимих інформкампаній РФ можна відзначити підготовку російським телеканалом RT і проросійським українським телеканалом NEWSONE телемосту в порушення законодавства України, перекладання на західні країни відповідальності за провокацію протестів у Грузії та інформаційні кампанії проти проведення міжнародного навчання Sea Breeze у 2019 і 2020 роках.

Міжнародна правовійна

У міжнародній юрисдикції основними факторами дестабілізації залишаються зловживання РФ нормами міжнародного морського права з метою закріпити своє домінування у Чорному та Азовському морях. Росія маніпулятивно тлумачить і застосовує норми Конвенції ООН з морського права, Конвенції Монтре, Чорноморського меморандуму PSC та інших актів. Характерними стали зловживання регламентами міжнародних організацій для забезпечення участі колаборантів із Криму у складі російських делегацій та проведення фейкових конференцій і презентацій щодо «російського Криму».

РФ у міжнародній юрисдикції приділяє значну увагу справам, порушеним Україною та українськими резидентами проти РФ у МС ООН, МКС та ЄСПЛ, комітетах ООН, арбітражах з морського права та захисту інвестицій. Ця відносно легальна діяльність Росії супроводжується масовою фабрикацією через підставні «правозахисні структури» заяв проти України. Росія ввела самообмеження на участь у механізмах міжнародного права: відкликання підпису РФ з Римського статуту; припинення визнання РФ повноважень Міжнародної гуманітарної комісії з установлення фактів за Женевськими конвенціями; верховенство національного законодавства РФ над міжнародним правом. Мета таких дій РФ – унеможливлення відповідальності російських посадовців за скоєні міжнародні злочини.

Джерело: <http://voicecrimea.com.ua/main/mainnews/in-yalta-occupants-need-demolish-temple-ptsu.html?fbclid=IwAR2oXh5LHgCcd8St9OhQ-FggNw1KOMF9kyVFdd7eHLdoYuLvXVpBY8-QknQ>

До спеціальних юридичних засобів, які застосує РФ, слід віднести формування неправомірної нормативної системи в окупованих Криму і Севастополі. Слід відзначити поступове знищення всіх українських організаційних і розпорядчих актів, як підстав реалізації прав людини (на громадянство, проживання в Криму, на землю та іншу нерухомість тощо), із наступним порушенням таких прав, а також масове залучення громадян України, попри їх власне бажання, на посади окупаційної влади у порушення режиму окупованої території («виборчі комісії», «призовні комісії», «суди присяжних»). Окремим напрямом стала підготовка РФ «правових» підстав для оголошення нібито належними Росії максимального обсягу морських просторів навколо Криму: встановлення росіянами «меж заповідників» на морі і «межі морського пошуково-рятувального району»; документальне відображення дій сил РФ на об'єктах «Чорноморнафтогазу»; «процесуальному» закріплення в окупаційній юрисдикції заходів проти українських рибалок на морських акваторіях.

Важливими заходами РФ у власній юрисдикції є: порушення справ проти українських військо-

вослужбовців за нібито вчинення ними «міжнародних злочинів» на території України; схвалення в рамках російської правової системи актів, спрямованих на «легалізацію» існування окупаційних органів влади на Сході України як «державних утворень» (визнання «паспортів», «дипломів» тощо); схвалення нормативних актів РФ, що надають право на громадянство РФ значній частині жителів Сходу та Півдня України.

Права людини, національні меншини, міграція

З початку анексії Криму, а особливо з 2016 року, Російська Федерація проводить на окупованих територіях цілеспрямовану довготривалу політику репресій, залякування місцевого населення, практику позбавлення волі мешканців окупованих територій в рамках політично умотивованого чи релігійного кримінального переслідування. Станом на липень 2020 року, за інформацією Уповноваженої України з прав людини Л. Денисової, список громадян України - політичних бранців Кремля на окупованих територіях АРК, м. Севастополь та тих, хто перебуває в РФ, становить 132 особи. Рік тому

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

цей список налічував 115 осіб. Особливо дискримінаційний підхід окупаційна влада застосовує до корінного кримськотатарського народу, що сповідує іслам. Більшість репресованих – кримськотатарські активісти. До порушень РФ прав мешканців Криму правозахисники відносять також регулярні призови кримчан на військову службу в Збройних силах Росії, а також фізичний і психологічний примус до участі в так званому «Конституційному референдумі» 25 червня – 1 липня 2020 року.

Порушуючи права віруючих, російська окупаційна влада в Криму, через підконтрольний їй суд, схвалила незаконне рішення, в якому зобов'язує Православну Церкву України знести храм в Євпаторії, що є проявом дискримінаційного ставлення РФ до жителів Криму.

Загрозою стратегічного рівня є практика заміщення Росією населення з метою легалізації окупованого Криму та зміни там на свою користь етнічного складу населення. Нинішня російська влада активно заохочує росіян для переїзду в Крим. Перш за все, це стосується військових пенсіонерів, для яких у Росії діє програма переселення у південні регіони. Стимулювати переміщення росіян намагаються і з допомогою іпотечного кредитування - у різних регіонах Росії активно пропонують іпотеку на кримські новобудови. Кримська статистика показує, що, без урахування військових, силовиків та інших чиновників, яких відряджають до Криму, за роки окупації на півострів переїхало 252,5 тисяч осіб, які «замінили» щонайменше 180 тисяч осіб, які виїхали з Криму після 2014 року.

3. Пропозиції для посилення безпеки та регіонального безпекового співробітництва

Росія стала джерелом гібридних загроз для Чорноморського регіону і всієї європейської безпеки, що потребує продовження моніторингу її дій для виявлення ознак нових актів гібридної війни і визначення механізмів протидії. Для цього на даному етапі пропонується:

1. Відійти від політики умиротворення РФ, яка лише призводить до розпалювання апетитів Кремля і його подальшої агресії. Міжнародним організаціям потрібно чітко означити відповідальність РФ за пору-

шення міжнародного права і вживати усі можливі механізми для її повернення в правове поле, встановлення системи міжнародного моніторингу ситуації в Чорному та Азовському морях і Керченській протоці, а за порушення правил міжнародного судноплавства застосовувати міжнародні санкції.

2. Рекомендувати Північноатлантичному альянсу продовжити посилення військово-морської присутності у Чорноморському регіоні для протистояння російській військовій агресії та забезпечення там необхідного балансу сил (в тому числі за рахунок формування постійного військово-морського угруповання, розміщення систем ППО/ПРО, ударних комплексів, проведення навчань щодо створення власної регіональної А2/AD-зони в Чорному морі). Слід приділяти більше уваги розвитку ВМС чорноморських країн-партнерів – Грузії й України.
3. Україні, США, ЄС та іншим міжнародним гравцям налагодити чітку систему моніторингу дотримання накладених ними проти РФ санкцій та покарання їхніх порушників.
4. Чорноморські країни повинні утримуватись від реалізації спільних з РФ інфраструктурних проектів, які Москва використовує для розширення своєї експансії.
5. Для консолідації міжнародного тиску на керівництво РФ, міжнародні організації, перш за все ПАРЕ й ОБСЄ, мають виробляти відповідні заходи впливу на РФ, зокрема, розширення «Списку Магнітського» і введення нових санкцій проти Росії за brutальне порушення прав людини, репресії та фальсифікації справ на окупованих нею територіях.
6. Міжнародне право має містити пряму заборону виходу в море суден, що не мають реєстрації прапора. Крім того, всі порти Чорного та Середземного морів, військово-морські сили та берегова охорона країн регіону повинні отримувати оперативну інформацію про позбавлення суден реєстрації прапора.
7. Не допускати ослаблення наявних санкцій, запроваджених Україною та цивілізовани-

АНАЛІТИЧНИЙ ЗВІТ

- ми країнами світу для стримуванні агресора, й розширювати санкційні переліки за напрямками впливу на потужні економічні структури РФ паливно-енергетичного комплексу, морського, повітряного та залізничного транспорту, зв'язку й фінансового сектору, зокрема²:
- запровадити міжнародні секторальні санкції до всього російського суднобудування – за роботу підприємств цих галузей по випуску військової продукції та озброєння на захоплених українських заводах в окупованому Криму;
 - запровадити міжнародні санкції до тих російських судновласників, страховиків і класифікаційних товариств, які забезпечували діяльність морських суден, що здійснювали візити до морських портів Кримського півострову в порушення санкцій;
 - ввести українські та міжнародні санкції проти портів РФ в Азовському та Чорному морях, а саме – Порт «Кавказ», Ростов-на-Дону, Темрюк, Азов та Новоросійськ;
 - попередити про запровадження українських та міжнародних санкцій проти російських та міжнародних туристичних операторів, агентств й інтернет-ресурсів та рекламних, виставкових й інших компаній, які пропонують відпочинок в окупованому Криму;
 - посилити українські та міжнародні санкції проти РФ за постійні відмови Росії звільнити українських громадян, незаконно позбавлених волі в Криму та вивезених в Росію, а також за продовження політики репресій та нові арешти громадських активістів на півострові.
8. Ініціювати встановлення Україною морського кордону з Росією в Чорному та Азовському морях і Керченський протоці та розмежування морських просторів з Росією на підставі Конвенції ООН з морського права.
 9. Заборонити плавання та перебування усіх суден/кораблів у 12-мильному поясі територіального моря навколо Кримського півострова, оскільки Україна, як прибережна держава, не має можливості виконувати в межах окупованих вод свої обов'язки, покладені на неї ключовими міжнародними документами у сфері морської безпеки – Конвенцією ООН з міжнародного морського права 1982 року (UNCLOS) та Міжнародною конвенцією з охорони людського життя на морі 1974 року (SOLAS-74).
 10. Україні слід звернутися до НАТО та США з пропозицією запровадити військово-морське та повітряне патрулювання основних маршрутів торговельних суден в Чорному морі з метою забезпечення свободи судноплавства, а також продовжити практики контрольних польотів американських стратегічних безпілотних розвідувальних дронів над Чорним морем.
 11. Ініціювати в міжнародних організаціях (ІМО, ІКАО, ФАО, Всесвітній союз електрозв'язку, Рада Європи, ЄС), судах та арбітражах відповідні рішення та моніторинг з приводу порушень свободи судноплавства з боку РФ в Чорному та Азовському морях.
 12. Утримувати увагу світової спільноти на військових діях РФ на території окупованого Криму і Північного Кавказу та в акваторії Чорного моря з метою попередження можливих військових операцій РФ проти сухопутної території України на узбережжі Азовського моря, територіях Одеської, Миколаївської та Херсонської областей.

² Детальніше - <https://www.blackseanews.net/en/read/164630?fbclid=IwAR2txLPux8K5qrKyvwmOtRUqexps8ieEkmBjRcILZTTC70ec3oeX3wbRJCQ>

* * *

Аналітична записка підготовлена Центром глобалістики «Стратегія XXI» (Україна, м. Київ, вул. Щекавицька, 51, оф.26, +380 95 085 9241, info@geostrategy.org.ua), у тісній співпраці з «Морською експертною платформою» і редакцією BlackSeaNews, за підтримки Чорноморського Трастового Фонду, проекту Німецького фонду Маршалла США. Висловлені у цій публікації думки не обов'язково відображають погляди Чорноморського Трастового Фонду або його партнерів.